

Uši a Vítr

číslo 7

měsíčník

červenec 2008

vydává společnost Christiania v nakladatelství Vetus Via, s podporou sdružení Sopol tzv. Productions

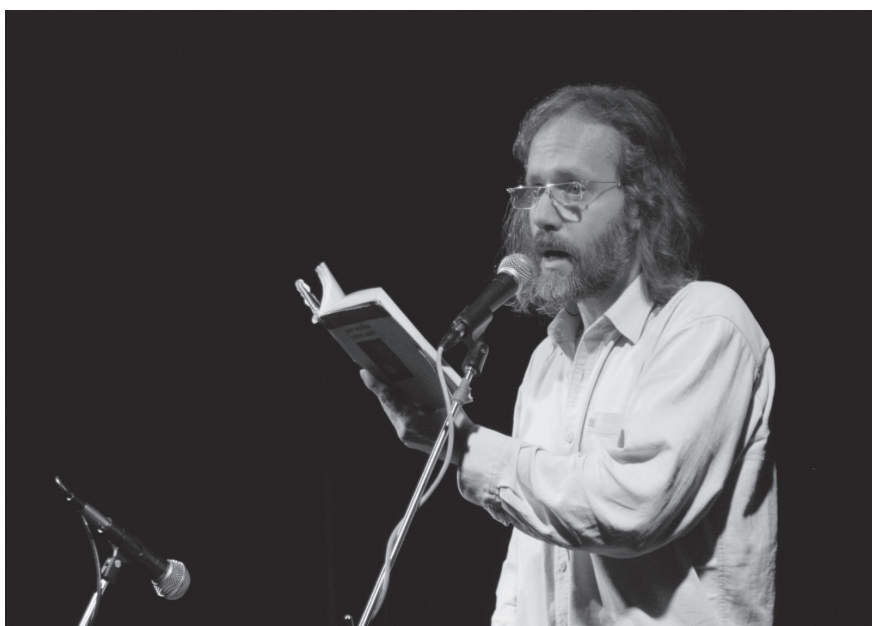
Důležité je počkat si, vrátit se...

Petr Hruška (1964), básník, pracovník Ústavu pro českou literaturu Akademie věd, básník ceněný pro svůj civilistní pohled, poezii kuchyňské důvěrnosti a „křehkých soukromých epifanií“ (J. Štolba).

Jak bys charakterizoval (případnou) „determinaci“ – tebe, jakožto básníka – s obledem na tvé „řemeslo“ – tedy působení na Akademii věd, v literárním ústavu, a v pedagogických službách university?

Psaní a čtení poezie stejně jako přemýšlení a psaní o poezii mě naučilo zacházet velmi opatrně právě s takovými pojmy, jako je determinace. Hledání determinací většinou bohužel vede ke strašným zjednodušením a rychlým a nepravdivým závěrům: tyto verše jsou takovéto proto, že básník byl pedagog, knihkupec, že se narodil v Ostravě, že pocházel z Lulče, že nezažil holocaust, že chlastal a měl lupenku... Všechno se patrně nějak na psaní poezie podílí, ale často velice složitě a sublimovaně a já jsem na ty všechny determinace příliš málo vědoucí.

Ovšem jedno říct mohu. Mě odjakživa okouzlovalo, jak každá skutečná báseň dá vždycky na prdel každé sebelepší literární teorii, historii a interpretaci, jak ji přesáhne a svým způsobem popře a zesměšní, jak je nepolapitelná – a stejně tak mě okouzluje, jak se ta literárněvědná teorie a interpretace nikdy nevzdá a vždy znovu a znovu, atsi marně a pošetile, se pokouší k básni dostat, vmyslet se do ní a po svém ji (opatrně) pojmenovat. V komplementaritě těchto „dvou pohybů“, v té neuchopitelnosti na jedné straně a snaze uchopit na druhé, shledávám něco

Petr Hruška čte na líbereckém literárním festivalu, listopad 2007, foto © Tomáš Minster

přirozeného a důležitého. Abych na závěr malinko odbočil: trochu mi to připomíná například vztah víry a církve. Přiznávám se, že jediné díky pojetí, o němž jsem právě mluvil, jsou pro mne akademie věd i katolická církev přijatelné.

Vím, že „o víře a o církvi“ jsme už mluvili (před časem v jednom plzeňském non-stopu, poměrně daleci střízlivosti) a neshodli se – aspoň jak mně se to jevílo – téměř absolutně. Pak jsem řekl – aspoň jak se mi to

jevílo – nějakou pošetilost a tys najednou prohlásil: „Tak teď konečně s tebou můžu souhlasit!“ Myslíš, že v „diskusi“ může být pravda?

Vidím, že jsem byl tenkrát asi podstatně víc vzdálen střízlivosti než ty, neboť si nepamatuji ani tu pošetilost, ani svůj souhlas s ní...

Pravda! Obávám se, že o pravdě či přesněji řečeno o pravdách toho vím ještě méně než o básnických determinacích. Pokud pravdu vnímáme jako protipól vědomé lži, pak je jasné, že

P. H. návštěvou v horské chýži na hřebenech Beskyd, při vodce, léto 2007, foto © Wanda Heinrichová

pravda je a taky kde je. Pokud pravdu vnímáme jako to, co odpovídá skutečnosti, pak už je věc strašlivě zašmodrchaná, neboť co všechno je skutečnost a dá se skutečnost pravdou beze zbytku „zobrazit“? Jedním, několika lidmi? A není-li zobrazena celá, může to být pravda?

Nevím, přemýšlím o tvé otázce furt dokola a fakt nevím... Přiznám se, že pro mě je většinou důležité, když je diskuse opravdová. Tedy když jsou lidé se slovy kamsi horoucně napřeni, kamsi za horizont svého diskutujícího protějšku, i když přitom právě zůstávají zvláštním a krásným způsobem spolu. A k tomu slouží někdy logické argumenty, někdy třeba intuitivní řev. Myslím, že to vše bylo i tehdy v plzeňském non-stopu.

Někde jsem onebdy četl prostou větu: „Kdo nečte, nezná život.“ Co si o ní myslíš?

Takhle bych to nikdy neřekl, neboť se zde podsouvá, že kdo čte, život snad zná... Ale ta věta přesto v sobě obsahuje cosi mně hodně blízkého. Já si čtení jako způsobu života vážím z mnoha důvodů, ale tady bych zmínil jen jeden, který se mi postupně zdá stále významnější. Čtení je důležité z hlediska hodnoty pomalosti, z hlediska svého zvláštního, pomalého rytmu, který jinak na tomto světě hledáme jen stěží... Kdo četl básně nebo román, tak ví, jak důležité je „přijít“ na rytmus čtení, na tu zvláštní pomalost a trpělivost, bez níž k nám nepromluví jedno tištěné slovo. Jak je důležité počkat si, vrátit se, nespěchat. A to všechno, aniž bychom si toho třeba byli vědomi, nás sladuje, synchronizuje s pomalou podstat-

ností světa, které jinak utíkáme, co to dá.

Mám na to dokonce takovou svoji praštěnou teorii a slibuji si pořád, že napíši esej o čtení (mimochodem inspirován těž úžasným Proustovým textem *Dnové četby*, který jsi před léty vydal ve Vetus via). V každé epoše lidstva existovaly významné životní způsoby, které nás „zpomalovaly“ na určitou únosnou mez, na tu rychlost, v níž nám ještě skutečné bytí neutíká. Když byl člověk lovcem, musel se učit pomalosti a trpělivosti, bez níž by nechytil jedinou kořist. Afričtí „primitivové“ by nám dodnes mohli vyprávět, co to znamená, vydat se na lov antilopy – což zní zcela absurdně, představíme-li si její rychlost. Jenomže oni ji uchodí, oni ji uloví svojí pomalostí! Celé dny pomaloučku, rytmicky běží po její stopě, ne jako tupé stroje, ale protože to nejsou žádní blbci, snaží se po celou tu dobu přijít na rytmus své kořisti, na způsob jejího uvažování a chování, snaží se vmyslet a vcítit do antilopy tak, aby jí rozuměli, neboť ví, že jinak ji nikdy nedostanou. Čtou. Pomalu, s návraty, s omyly, čtou antilopí stopu a antilopí chování a čtou-li dobře, čeká je po řadě dnů na konci schvácené, třesoucí se zvíře s velkýma očima, které nemělo čas se nažrat a které se vzdává neznámé, vytrvalé pomalosti... Člověk sběrač by mohl vyprávět o jiných druzích trpělivé pomalosti a člověk zemědělský, po neolitické revoluci, zase o jiných, o tom dlouhém čekání na vzklíčení, na to, až promluví půda, o té nutnosti rozumět zdlouhavému růstu plodin, zrytmizovat svůj čas s tím nekonečným časem rostliny, která se denně mění jen nepatrně...

V každé epoše nás zaplatbůh vždy něco zpomalovalo, aby nám neutekla podstata, přesněji abychom neutekli my jí. Dnes ztrácíme tyto zachovné přibrzďovací mechanismy jeden po druhém, zůstává jich už jenom pár. A jedním z nich je četba.

Myslíš, že důsledky onoho „obrazového vidění“ (virtuality, videoher, televize, bušení světelnými efekty do očí na tzv. hudebních produkcích), a zřejmě nadcházející absence onoho „přibrzďovacího mechanismu“ četby („homo videns“, píše P. Virilio, „je člověk, který vidí, aniž ví“) mohou být fatální? Pozoruješ něco takového kolem sebe?

Ano, myslím, že kdybychom měli skutečně přijít o ony přibrzďovací mechanismy, bylo by to fatální. Otázkou zůstává, zda skutečně třeba absence četby nastane – myslíme oba samozřejmě absenci četby knih krásné literatury, protože o četbu bulvárních novin, esemesek, reklam na slevy v supermarketech, brožur s nabídkami hypoték, vzpomínek herců a politiků na svoji čest a podobné pornografie strach samozřejmě nemám.

Pořád si myslím, že ještě není tak zle. Možná je má naděje přehnaná, protože se příliš pohybuji mezi studenty a vůbec lidmi, kteří více čtou, ale ještě pořád se šíjí kapsy kabátů tak velké, aby se do nich vešla leckterá kniha a ještě pořád v těch kapsách knihy bývají...

Samozřejmě jsme v ohrožení, že se z nás stane onen „homo videns“. Stále více věcí vidíme, ale to, co můžeme skutečně spatřit, to nám pořád docela spolehlivě uniká. Z tohoto rozporu v nás narůstá hlad, který nelze pouhou vizualizací kultury uspokojivě nasytit. A tak jsme nervózní a pitomí. Ale ten hlad může být také dobrý předpoklad k tomu, aby se situace postupně proměňovala.

Jsi spokojen se svým životem?

Spokojenost je disciplína, kterou příliš neumím. Spokojenost umí zabíjet vzrušení a já toužím po tom, být v životě vzrušený a vzrušovaný. Takže spokojený nebývám, spíš jen někdy pokojný. Pokojný z toho, jak nezměrný život je, jaké naděje mi nabízí, jaké tajemství v něm je a může být. Ale jsem hrubě nespokojen s tím, jak málo si toho umím všimnout, jak hloupě s tím zacházím, jak málo tomu umím někdy věřit a být za to vděčný.

*Otázky e-mailem J. E. F.
léto-podzim 2007*

Dílna

Mikuláš Medek (1926-1974), přes několik velkých výstav po roce 1989 přec jen poněkud zapomínaný, veliký hledač, solitér. Následující článek se nachází v archivu Vetus Via, v původním strojopise.

Mikuláš Medek (1926-1974)

Umělec nemůže za osud svého díla v duších lidí. Ale člověk může o něm vydat pravdivé svědectví jenom v té míře, v jaké do života jeho duše dílo vstoupilo a na osudu jejím se podílí.

Příběhy soch a obrazů počaly ve svatyni a některé tam dosud přebývají. S procitáním vědomí vnímal je chlapec zároveň s pohádkami, záhy však vycítil, že k postavám a příběhům svatyně se lidé dospělí chovají jinak než k těm v pohádkách. Časem postřehl, že jedno slůvko má přitom základní význam: víra! Postavám a příběhům v chrámu prostě přikládali víru, pohádkám ne. S prvými žili jako se skutečnými, druhými se nanejvýš jen bavili jako se smyšlenkami. Zvláštní paradox dospívání: víra učinila konec pohádkám! Ale nedospíval jen chlapec, dospívalo lidstvo. Ukázalo se, že jako pohádky byly dětstvím jedince, víra byla dětstvím lidstva. Víra skoncovala s pohádkou, věda skoncovala s vírou. Postavy a příběhy nejen pohádek, ale i věrouk odkázala věda do „umění“ – do „náboženství, v které se už nevěří“ (Santayana).

Věřilo se, protože se ještě nevědělo; a nevědělo se, protože se ještě nemohlo. Pokrok vědy a techniky ukrajuje z víry víc a víc, až z ní nezbude nakonec nic a vše se bude vědět a vše se bude moci. Pokrok však nese v sobě paradox a s ním sílící vědomí, že nakonec zbude ještě něco: smrt! Sám princip vědy říká, že vše-vědět a vše-moci lze jen to, co vědět a moci dovoluje smrt. Věda svědčí, že jediné skutečné „vědět a moci“ má jako nebytnou podmínku respekt k smrti jako absolutní tečce za vším, vyloučení všeho „zá-smrtí“, záhrobí, zázvěti: žádný mrtvý nepromluvil a nepromluví. Věda vytýká víře, že věděla, co nevěděla, a slibovala, co nemohla. Její zázračné postavy a příběhy jsou mýty, legendy, báje.

Věda však vylévá s vaničkou i dítě. Její kritika má co činit s vě-

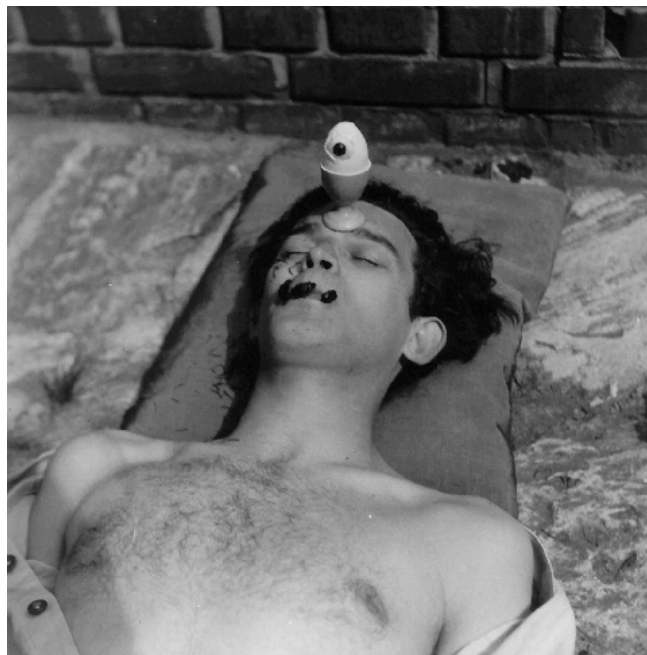
roukami, nikoli s vírou. Víra je, protože smrt je, ale věrouky si namlouvají vědět a moci, co smrt nedovoluje vědět a moci. A věřit není vědět a moci, věřit je nevědět a muset.

V režimu vědecko-technické věrouky zatemňují, znevažují a zpochybňují víru. Ztotožnění konfese s vírou umožňuje vědě sugerovat nám, že bájevíst věrouk vyvrací víru. Že se náboženské věrouky za všech dob vyhlazovaly navzájem a dnes svorně všechny jsou tak snadno vyhlazovány vědou a technikou, to proto, že si in puncto smrti usurpovaly „vše-vědět a vše-moci“, zatímco tu lze s dobrým svědomím a s respektem k pravdě jen „nevědět a muset“, tj. věřit. Jestliže ten, komu věroučné postavy a příběhy ziluzorněly, usoudí, že „když teď tedy neví a nemůže, pak vlastně ani nemusí“, ten vpravdě nevěřil ani předtím.

Hans Sedlmayr nachází symptom hluboké lidské krize v „nemožnosti moderního umění zobrazit Ukřižování“. Bezpochyby miní – a většina účastných lidí s ním – krizi víry. A přece jeho diagnóza spíše než samu víru zasahuje věrouku, která chce vědět a moci, co nelze vědět a moci, co lze jen nevědět a muset, jedním slovem: věřit. Dimenze víry je transcendentní, dimenze věrouky je historická.

Mikuláš Medek je mi svědkem, že i dnešním výtvarným umělcem může promluvit víra, třebaš musel věroučné příběhy a postavy zůstat napospas kýči; že může „zobrazit Ukřižování“, třebaš ho věda a čas obraly o „mýty“ a „legendy“. Ikonoklasmus vědy a techniky nedostřeluje k víře, která nekotví v ikonách, kotví v evidentní jistotě člověka jako hodnoty přesahující smrt. To nejsou jen Jedovnice, i když především Jedovnice. Jistěže umělec Mikuláš Medek nezodpovídá za to, co v jeho díle najdu a pro sebe vezmu; myslím však, že nejsem sám, kdo vidí a přijímá jeho umění jako protest a rovnou jako popření toho obrazu člověka, který mu vnucovala přítomná doba: člověka jako „pohyblivého hrobu“.

Josef Šafařík, prosinec 1975

Sépiovou kostí

Marcel Kříž (1976), básník, muzikant, herec, spiritus movens několika hudebně-poeticko-divadelních uskupení, plodně ovlivněn surrealismem i Beat generation, svými písněmi neliterárně traktuje život.

Blues o sežehlém životě

ten akát hořel přes hodinu
a našim oknům šedlo sklo
zahrada byla plná stínů
to jak se z mračen zablesklo

kořata v koutě ocas stáhla
pokojem bez proudu šla zář
co jste si sestro neukradla
položte dneska pod polštář

na světlé kůži hledám radu

jak z rusovlásky vyjmout střep?

plameny tančí v našem sadu
v popelu černá zlatý hřeb

postel je čistě povlečená
ach sestro, cítíte ten žár
tichounce pomalu se sténá
až shoří větve, zmizí tvar

s kouřem se vznášejí žhavé listy
padá a vzhůru mizí strop
přimkni se než to přístroj zjistí
ulehni poprvé v můj hrob

chodidly cítit žhavou hlínu
ještě pár kroků ke dveřím
vítáme u nás rakovinu
ten akát hořel tolik zim

Pár rudých střeviců

pár rudých střeviců
rytmicky odklepává tep dnešní noci

špinavá ulice
rozbitá sklenice
a pár stínů kácejících se od barů
do klidu rodin

nevkusný modrý šaty
pár šperků od svýho táty
co zmizel navěky, když před tím slíbil
že přijde do dvou hodin

pár rudých střeviců
děvčete z malý vesnice dole u hranic

bolí ji stehna a záda
chce vstát, ale stále jen padá
říká si Joan – Johanka z vesnice
bez obchodu a telefonní budky
chce pryč a tiše hledá lásku
uprostřed vzdechů a rozeplech pásků
rozbitá jak soška z hrobu její matky
prázdná
jak všechny její smutky

pár rudých střeviců
děvčete, co nemá sílu něco změnit

prázdnota
život je tak pustý
každou noc jiný jazyk proniká jí ústy
stále sní o muži
co si ji odvede do svého života
každou noc jinej dech
vzpomíná na něhu jíž vystřídal spěch
říká si Joan – Johanka z šestnáctky
smutná Joan
Slečna Samota

Blues o pohřbu Libora M.

teskný tónů vibrafónu
a kontrabas jak tramvaj z předměstí
černobílá fotka stoletého stromu
a pod ní ve skle můra pro štěstí
muž si obléká černý šaty
po strýci, co našel v dolech do plic
prach

a potom před domem u stěny
na plakáty

čeká na černej vůz
ze kterýho jde strach

na taxík do věčnosti
na hlouček pohřebních hostů
a na dlouhý zástupy sklopenejch tváří
na černý havrany
na kornet mistra kalvany
a na další odpoledne koncem září
na vlastní stáří

divoké husy na obloze
plačící ženy a muži hryzající ret
tóny, co zní lehce a dlouze
míjejí radnici, řeznictví, kabaret

město je prošedlé a v mlze
lehce mží na krempe klobouků
a do korun lip
křik divokých hus na obloze
na všechno je z mlhy vidět líp
na taxík...

teskný tónů vibrafónu
a kontrabas jak tramvaj z předměstí
černobílá fotka stoletého stromu
a pod ní ve skle můra pro štěstí
stále delší zástupy sklopenejch tváří
čekajících na černý havrany
a na vlastní stáří koncem září
a na teskný kornet mistra kalvany

Blues ukradenejch černejch bot

taxikář zastavil na rohu Jižní blízko
baru U Tomáše
otočil se na mě s pistolí a chtěl
moje boty
řek?, že je mu líto, ale že je rád,
že je našel
a já se klátil bosej v blátě
mezi rozpadlými ploty

Alenin muž mi rozbil kvartýr a vypil
zbytek vína
na dveře mi někdo přibíl dětský šaty
místo Kláry byla v Malibu nějaká jiná
má rusý vlasy a po pokoji v rámech svatý

zkusím jít dál
trochu víc do centra
musím jít dál
ale nechám to na zejtra

zašel jsem k Tomovi pro trochu lepší pití
cestou mi malej zpítej cesták ukradl?
moje doklady
dům v rohu u kina se včera zřítil
a sestra z centra psala, jak zmizet
z týhle ohrady

kostelník od Svatýho Jakuba v Panský
mi včera daroval pár starejch černejch
bot
a Kláru našli zbitou v parku
na Bretaňský
nejde už o prachy a holky
ale o život

*Písně z rukopisu nazvaného
Blues o sežehlém životě, Vaudeville
Grrrls a ty další
(texty z let 1991-2006)*

Napříč – Glosy – Poznámky

Rythmus

Hudba má rytmus většinou pravidelný a řeč většinou nepravidelný. Ale stejně jako hudba je řetězec tónů, je řeč řetězec slabik, a stejně jako v hudbě je některá doba těžká (např. hráč na bicí při ní udeří do kopáku, posluchač si dupne), existují v řeči přízvučné slabiky (nejčastěji se projevují tím, že je mluvčí pronese vyšším tónem). A když se řeč poskládá tak, aby přízvučné slabiky přicházely mezi nepřízvučnými pravidelně, dostane i řeč rytmus. Vzniklý útvar se pak jmenuje báseň. Tyto útvary jsou pak díky svému pravidelnému rytmu vhodné ke zhudebnění. (Pravda, dřív se asi rovnou zpívalo než básnilo, ale toto historické hledisko nyní pomineme, stejně jako to, že se občas zhudebnují i texty nepřilíhly rytmické.) Když se ovšem rytmické schéma hudby a textu k sobě nehodí, vznikají nesrozumitelné formulace.

Dlouho jsem nerozuměl tomu, jaký to je domalý synek, v dalším verši pak orálý. A jakmile jsem tomu porozuměl, začalo mě štvát, jak mohl někdo takový text takto zhudebnit (a ještě hůř, že se to vydává za oblíbenou písničku moudrého zakladatele státu). Jeden kamarád mi kdysi zase řekl, že dlouho nevěděl, jaký druh flinty je flinta abodák. Nepřízvučná spojka „a“ prostě nemá co dělat v těžké době. Že je nepřízvučná, dokazuje i jiný kamarád, lépe řečeno jeho dcera, která chce občas hrát hru bobřík a mlčení. A co je to za japonštinu, že nějaký Černó okibača dělá něco s ovečkami?

Přitom ponechávám stranou nesmysly nezávislé na rytmu, o kterých by se dalo psát ještě mnohem šířeji. Například že

mám v Praze tři domy, až je koupím budou mý. Co je to prosím vás za kokotinu, že mám něco, co teprve bude moje? Nemluvě už o příznačném přístupu k věcem, že Prahu nedáme, radši ji zbouráme. Jasně, to bude nejlepší.

Jan Matuší

Novináři všech novin

Trochu znám několik novinářů, a jsou důležití až hrůza. O to sympatičtější jsou výjimky, které znám taky. Kdysi mě dokonce napadlo, že čím provinčnější novinář, tím větší důležitost. Ale jistý si nejsem, a o to teď nejde.

Uznávám, že dobrý novinář musí být mistr dvou zcela protichůdných směrů. Jednak být originální, ale zároveň jet v zaběhaných kolejkách, používat používaný slovník, rčení zvaná okřídlenými, módní frazeologii (případně tuto módu vytvářet nebo ji importovat přes překlady z angličtiny).

Sportovní novináři, zdá se, rezignují na první směr, zato druhý dotahují do tuposti, že se člověk diví. Asi je to tím, že postrádají vlastních nápadů. Ale že si neuvědomují, jak je to trapné! Co zrovna nějakým zvláštním mechanismem letí, to jsou schopni používat všichni a pořád. Kolikrát jsem si minulé pondělí přečetl v novinách, že se nějaké mužstvo *semklo*, případně se určitě *semkne*, to přestává všechno, vy kokoti! *Semklo* se každé mužstvo, kterému v nedělním kole ligy rozhodčí vyloučil nějakého hráče. Ono totiž *semknout* se je jediná možnost, jak vyhrát na takového soupeře, který hraje v početní převaze, případně se i pomstít tomu rozhodčímu. Ale *semklo* se i kdejaké muž-

stvo s plným počtem hráčů. Dřív byla v reprezentaci nezdravá nálada, ale teď se mužstvo dokázalo *semknout*, takže to bude v pořádku. Taky odvrátit sestup do nižší soutěže lze jen jediným způsobem: musíme doufat, že se mužstvo *semkne*. *Semkne* se i mužstvo, kterému bude příště chybět nějaký důležitý hráč pro zranění. Ale hlavně, prosím Vás, hlavně si pamatujte, že hrát proti oslabenému mužstvu je problém, protože takové mužstvo se *semkne*, a to jste pak v prdeli.

Jan Matuší

Víno a tranzistor

Když se vracím v podvečer do jednoho ze svých „bydlišť“, vystupuji zpravidla dvě zastávky předem, abych mohl projít jednou z mála ještě trochu přírodních enkláv, které v okolí jsou. Poslední dobou často narazím na zvláštní dvojici lidí sedící na staré, zbytečné již betonové zídce, zbylé po jakémsi technickém zařízení. On ve vybledlých maskáčích, ona ve vrstvě tenkých svetříků neurčitých barev. Je jim něco mezi 40 a 50 lety, pijí víno z krabice a poslouchají ztraceně znějící malý tranzistor. Jejich hovor jsem nikdy nezachytil a ani jsem se o to nepokoušel. Ač procházím těsně kolem nich, nikdy jsem se z bezprostřední blízkosti na ně nepodíval. Procházím kolem, jako by tam nikdo nebyl, ač z dvaceti metrů, to je přibližná vzdálenost k nim, když překračuju nerovnost terénu, již vidím, že tam opět sedí. Sedí na zídce, klátí nohama, pijí víno a poslouchají malý tranzistor. Tiše a ztraceně v tomto velkém městě.

j. e. f.

Lapač snů

„umělec pracuje 24 hodin denně,“ řekl mi jednou malíř M. K., když v hospodě Na pile dopíjel (na můj účet) osmé pivo, často si na tu větu vzpomenu, když jsem kdysi pracoval v kanceláři, byl tam taky typ žen, které měly ustavičně strašně moc práce, jenom to nebylo nikde vidět, soukromé telefonáty, brzy z práce, když to jen šlo atd., o práci asi by se vůbec nemělo mluvit, ta buď je, nebo není, a navíc je nutno rozlišovat mezi prací a otročinou, je to vidění, s kterým se nepohne, práce je svoboda, všechno ostatní je otroctví, onedlou jsem viděl básníka K., jak proháněl malířskou štětkou za výkladem jednoho

obchodu, nepoznal jsem ho, „E.!!!“ křičí na mě, „Dělníka nepoznáš, co?!“, slušelo mu to, vždycky říkal, že „básník nemá pracovat“, nevím, ale co zase „v potu tváře chléb svůj dobývatí budeš“? potit se můžeš různě, co ostatně, vždyť „pozorujte lilie polní, kterak rostou, nepracují, aniž předou: pravím pak vám, že ani Šalomoun ve vsi své nádhře nebyl tak oděn, jako jedna z nich...“ • v rádiu krátký pořad o Pavlu Eisnerovi, mnohé citace, při nichž si člověk skutečně uvědomuje krásu našeho jazyka, slova, žádná filologie, jazyk, slovo, závěrem si zapisuju hned do poznámek: „slovo ‚knedlík‘, opakujte si

slovo ‚knedlík‘, nebo ‚huňatý‘, anebo co říkáte na slovo ‚jasan‘, nebo ‚javor‘? říkejte si to slovo pomalu – ‚ja-vor‘, nebo ‚jáva‘, a co takové slovo ‚chřtán‘, jenom co to slovo vyslovuju, pokouší se o mě angína, nebo ‚harampádí‘, ‚firmol‘! z čeho to slovo asi vzniklo? nebo považte: ‚žrádýdlo‘, ‚papáníčko‘, ‚žvanec‘ (slovo ‚sousto‘ češtině nestačilo!)...“ – závěrem P. E. říká: „To je vaše věc, lidé čeští. Máte v rukou stradiavárky, a hrajete jako šumaři... Ano. Vezměte si třeba jenom slovo ‚ano‘, jak zní, slovo krásné jako ‚amen‘, vaše řeč buď: ‚ano, ano – ne, ne – amen...“ – tolik Pavel Eisner, Němec... • j. e. f.

O dílech – a lidech

Korupce jazyka

V mládí jsem mnoho svých sobotních odpolední trávil v divadle sledováním Tarzana nebo Jima z džungle, jak bojovali v bažinách a džunglích proti silám zla. Džungle a bažiny existovaly, přece jsme je znali.

Kdy jste ale naposledy slyšeli slovo džungle nebo bažina? Zmizely snad z povrchu zemského? Ne, pouze byly z politických důvodů přejmenovány. Nahradily je lužní lesy a deštné pralesy. Veřejnost může být stěží popohnána k tomu, aby jako šílená prosazovala záchranu džunglí a bažin, ale pokud jde o deštné pralesy, to je jiná. S touto novou terminologií se už všichni smířili, snad kromě armády. Ta stále nazývá kamufláž bojových uniforem svých mužů odstínem džungle. Asi by ji měli přejmenovat na odstín deštného pralesa.

Před mnoha lety existovali tuláci, povaleči, pobudové a potulní dělníci. Také oni však zmizeli. Nyní už máme jen bezdomovce. To občas působí potíže. Když se mě někdo ptá, zda jsem pro pomoc bezdomovcům, jsem na rozpacích. Nevím, zda jsem tázán na pomoc někomu, kdo přišel o dům při tornádu, záplavách či hurikánu, nebo na pomoc línému povaleči. Používání slova bezdomovec je levičáckou hříčkou, která má vytvořit morální ekvivalenci mezi tragédií jako dílem Božím a tragédií vzniklou vlastním zaviněním.

Je ještě další termín, který mě mate – pečovatel. Když někdo říká: „Viděl jsem dívku jdoucí po ulici se svým

pečovatelem,“ nevím, s kým vlastně šla. Mohla to být její matka, její otec, opatrovnice, doktor, právník, policista nebo kadeřník. Možností je nekonečně mnoho. Tak proč působit nerozumění a neříci jednoduše: „Šla se svým otcem.“ Stejně matoucí je klasifikace rodilého Američana.¹ Kdykoli vyplňuji formulář a najdu kolonku, ve které se mě ptají, zda jsem rodilý Američan, zatrhuji ano a vyzývám všechny, kteří se narodili ve Spojených státech, aby tak také učinili.

Také takzvané afroamerické určení původu jen vytváří problémy. Co když se člověk afrikánského nebo egyptského původu narodil ve Spojených státech? Je také Afroameričanem?

Na mnoha amerických univerzitách se vyučují kurzy jako Násilí a rod nebo Rodová nerovnost. Trvalé a neústupné ignoranství může být omluvitelné kdekoli jinde, ale ne na univerzitách.² Rod je gramatický termín, klasifikace, jejíž pomocí jsou tříděna a skloňována podstatná a přídavná jména. Například ve francouzštině znamená „le“ člen pro mužský a „la“ člen pro ženský rod. Rod a pohlaví jsou dva rozdílné koncepty, které nejsou vzájemně zaměnitelné. Mimochodem, asi by vám připadalo komické, kdyby se vás kamarád neptal na váš sexuální, ale rodový život.

Kromě ignorance mohou být univerzitní profesori navíc i hloupí. Dříve se šéf katedry nazýval předsedou, dnes byla funkce předsedy katedry nahrazena sexuálně neutrálním křeslem katedry.³ Sám jsem v této pozici na George Mason University a odmítám být ztotož-

ňován s křeslem jako kusem nábytku. Když bývám příležitostně uváděn jako křeslo, nabídnu obvykle moderátorovi, že dokáži, že jsem předsedou.

Zůstaňme ještě chvíli na akademické půdě. Rektoři předstírají obvykle svou morální výši zdůrazňováním důležitosti univerzitní rozmanitosti. Ať už tím myslí cokoli, určitě to neznamena politickou rozmanitost. Většina univerzit je baštami levice. Velmi často i více než devadesát procent členů fakult a administrativních pracovníků volí Demokratickou stranu. To, co rektoři skutečně míní růzností, je, jinak řečeno, naplňování kvót podle rasy a pohlaví, ale nikdy ne kvóty politické.

John Milton předpovídal: „Když běžný jazyk v jakékoli zemi přestane odpovídat pravidlům a zvyklostem a stane se zvráceným, směřuje země k záhubě.“ To uvádím jen pro případ, že byste nechápali náš dnešní mravní úpadek.

¹ *Slovním spojením rodilý Američan (Native American) odlišuje politicky korektní angličtina původní indiánské obyvatelstvo od zbytku populace*

² *Slovo rod (gender) v politicky korektní angličtině nabývá jazykově přirozené slovo pohlaví (sex)*

³ *Ze slova předseda (chairman) odstranila politicky korektní angličtina „diskriminující“ koncovku man, a z původního slova tak zůstalo jen křeslo (chair) – poznamky překladatele*

Walter E. Williams, 1999

Přeložil Mojmir Hampl

(z mailové korespondence s básníkem Mirkem Fišmeisterem)

Vybráno cestou – André Maurois

„Našel jsem v Poperinghe,“ pravil Aurelle, ukazuje knihu, kterou četl, „starý, velmi vzácný tisk. Je to popis Anglie a Skotska od Francouze Etienna Perlina, Paříž, 1558.“

„Ha, copak říká ten mister Perlin?“ zeptal se plukovník, který si vážil starých věcí stejně jako starých vojáků.

Aurelle namátkou otevřel a překládal: „... Po večeři se sundá ubrus a dámy odejdou. Hladký stůl je z krásného indického dřeva a láhve stojí na podložkách z téhož dřeva. Název každého vína je vyryt na stříbrném štítku připevněném na hrdlo láhve; každý stolovník

si vybírá víno podle své chuti a pijí s tak vážnou tváří, jako by činili pokání, pronášejíce přípitky významným osobnostem nebo módním kráskám: tomuhle říkají toasty.“

„Mám rád ty ‚módní krásky‘,“ pravil doktor; „portské by snad bylo Aurelovi milejší, kdyby je mohl nabídnout jako úlitbu Gaby Deslysové nebo Gladys Cooperové.“

„Na každý den v týdnu,“ vykládal plukovník, „je stanoven zvláštní přípitek: v pondělí připijíme našim lidem; v úterý sami sobě; ve středu našim mečům; ve čtvrtek našim sportům; v pá-

tek našemu náboženství; v sobotu našim nevěstám nebo ženám a v neděli našim nepřítomným přátelům a lodím na moři.“

Aurelle pokračoval ve čtení:

„Původ těchto přípitků je zcela barský a slyšel jsem, že Highlanderi ze Skotska, polodivoké kmeny, které žijí v ustavičných svárech...“

„To si poslechněte, padre,“ upozornil plukovník, „přečtěte to ještě jednou, messiou, pro padra. Slyšel jsem, že Highlanderi ze Skotska...“

(pokračování příště)

A. Maurois, Mlčení plukovníka Brambla

Proti noci – letní benefiční seriál

Benefice ve prospěch konta Člověk v tísni, o. p. s., podpora ohrožených lidí v Barmě a jinde, organizuje Josef Klíč & Christiania, o. p. s.

31. 5. – Police u Jemnice – Stará hospoda u Pilerů
FNS – Fiktivní neuróza společnosti – underground-hardrock – Znojmo

František Karásek – autorské čtení
Shit Sweepers – punk-rock – Znojmo a okolí
Jakub Čermák – recitál – Teplice
Máša M. Dudziaková – autorské čtení – Lubnice
J. E. F. & Víta Holata – čtení & barytonsaxofon – Brno
Já jsem poznal – underground – Brno
Martin Chlup – promítání autorských filmů

7. 6. – Olomouc – hospoda Ponorka
Elektrická svině – integrální hudba – Olomouc
Jiří Klimeš – autorské čtení – Olomouc
Hynek Robeš – autorské čtení – Brno
Spytihněv – underground – Rožnov pod Radhoštěm

13. 6. – Prachatice – Čajovna U Hrušky
Míra Mikeš – potulné písně vzdálených hor
Jiří „Mrak“ Hejna – divadelní performance
Radek Štěpánek – „svou mysl jsem naladil co možná...“
Martina Krejsová & Kristýna Mašková – housle & flétna
Ondřej Schmiedt & Josef „Jouza“ Zíka – improvisace pro didgeridoo a kytaru
Jiří „Chemik“ Pešek – „Chemikovo překvapení“
Ivan Boreš – Skladba Tomáše Pálky – White learches a vlastní skladby
Martina Pivoňková & Gábina Fatková – zpěvy Balkánské a Africké
Roman Szpuk – autorské čtení
Pavel Zajíček & comp. – projekt DG 307

21. 6. – Brno – kavárna a knihkupectví Spolek
Josef Klíč – *Tě Deum* – violoncello, zpěv
Roman Hoch – tuba
Jozka Hanák – kontrabas
Eva Gina & Aleš Obkrácel – violoncello & kontrabas
Tomáš Urbánek – kytara, zpěv
Hana & Pavla Bartoníkovy – hoboj, harfa & Josef Klíč – violoncello
Hynek Robeš – autorské čtení
Petr Pařízek – multiinstrumentální performance
Josef Klíč – violoncello & Lukáš Mik – housle
Luční koník – zpěvy, klarinet, cello, klavír/kytara, fagot
Ondřej Novotný & Tomáš Hlaváček & Robert Kotásek – autorské čtení, kytara, zpěv
Jan Lamram – kytara, zpěv
Petr Kofroň – klávesy, computer
Josef Klíč & Jaroslav Erik Frič – *Na každý den napsals smrt* – Petr Hojač – trubka, Pavla Bartoníková – harfa, Lukáš Daňhel – basklarinet, Josef Klíč – violoncello, J. E. Frič – text
Pavel Fajt – bicí nástroje & Josef Klíč – violoncello

16. 8. – Znojmo – Klub Gogo
Pes, Mystik, Dobrá nálada a Eliška – punk-folk – Znojmo
Ivan Martin „Magor“ Jirous – autorské čtení – Praha, Pro střední Vydří
Dáša Vokatá – autorské písně s kytarou – Praha, Vídeň
Jirka Klimeš – autorské čtení – Olomouc
Máša M. Dudziaková & Tschew – poeticko-bubenická session & uvedení nové knihy M. M. Dudziakové *Kolouškové nekoušou* – Znojmo & Roudnice nad Labem
Poetic Filharmony – Psychedelic Hard Groove, kolem kterého přešel na koloběžce jazz – Praha
Fiktivní neuróza společnosti – underground – Znojmo

Letošní seriál beneficí Proti noci – v nás
Letošní cyklus beneficí byl opět inspirován neúnavným přítelem – muzikantem a komponistou – Pepou Klíčem. Při jedné z mých květnových šlapanických návštěv, chodě nervně sem a tam po kuchyni jejich malého domku, mluvil Pepa o katastrofách, které se na světě dějí, a o tom, jak „všichni na všechno serou“. Zrovna tou dobou jsem objevil v jednom eseji Grahama Greena citát z Williama Blaka, který se na tuto situaci, na obecnou netečnost hmotně uchlácholené společnosti dokonale hodil: „*Chce-li někdo prospět svému bližnímu, musí to udělat v malém. O obecném blahu mluví jen darebáci, pokrytci nebo pochlebníci.*“ Do poznámek jsem si napsal: „Může se říct, že jakákoli snaha pomáhat někomu anonymnímu, neviditelnému je marná. Že jenom ten nejbližší svět existuje, protože právě v něm máme nekonečné rezervy a zanedbání, které za celý život nedokážeme ani z části zacelit. Tyto zející rány stále čekají na naši práci, na naše snažení, na náš pot, krev a slzy. Může se říct, že je marné nějaké snažení na dálku, když nablízko dokážeme tak málo. Ale je to konec konců věc osobní zodpovědnosti, do jaké míry vědomé, je vůbec těžko určit. Věc zodpovědnosti, do které nám nikdo mluvit nemůže. A té nás taky nikdy nemůže zbavit. Vždycky na sebe někdo musí vzít odpovědnost, i když vůbec nevíme, podle čeho a podle koho, jak a proč. Jsou věci, které je nutno udělat, ne proto, aby byly udělány, ale proto, abychom my byli sebou samými.“

j. e. f., 30. 5. 2008

Popisky k fotografiím z letošního festivalu Krákor – zámek Radešín – 27. a 28. června 2008 (str. 7):

1. Libor Stržínek z nestárnoucí kapely Stará dobrá ruční práce
2. frontman eko-punkové kapely Zelené koule
3. bubeník Šakal & kytarista Jarda Chromek ze stále překvapivějšího olomouckého Špinavého spodního prádla
4. k akci připravený saxofonista Mirek Švejda – Idiot Crusoe
5. soustředěný Aleš Pejchal – Ser Un Peyjalero
6. František Utíkal & Čára v kuloárovém hovoru
7. pohled do publika – vpravo borovnický Jiří Kühnel
8. zleva tajemný sponzor Roman V. (Vodoslast), Magyar & organizátor festivalu Fido
(autorem fotografií 1, 2, 5 a 7 je Fido, č. 3, 4 a 6 pořídil Vladimír „Havran“ Smýkal a č. 8 je dílem neznámého paparazza)

Tiráž

Uši a Vítr č. 7, červenec 2008 • noviny Potulné akademie • vydává Christiania, o. p. s., v nakladatelství Vetus Via s podporou sdružení Sopol tzv. productions • vychází poslední čtvrtek v měsíci • adresa redakce: Vetus Via, Pod Kaštany 28, 616 00 Brno, tel. 549 210 510, mobilní telefon 602 875 883 • za redakci odpovídá J. E. Frič • v evidenci periodického tisku pod č. MK ČR E 16123 z 20. 7. 2005 • cena 10,- Kč •